

ТАЪЛИМИЙ ЁНДАШУВЛАР АСОСИДА ЎҚУВЧИЛАРНИНГ КРЕАТИВЛИК СИФАТЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ

Алибоев Тургун Чиндалиевич
ЖДПУ, “Технологик таълим ва тасвирий
санъат фанлари” кафедраси доценти,

РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКИХ КАЧЕСТВ УЧАЩИХСЯ НА ОСНОВЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПОДХОДОВ

Алибаев Тургун Чиндалиевич
Доцент кафедры технологическое образование
и изобразительное искусство. ДжГПУ.

DEVELOPMENT OF CREATIVITY QUALITIES OF STUDENTS ON THE BASIS OF EDUCATIONAL APPROACHES

Alibayev Turgun Chindalievich
Associate Professor of the Department of Technological
Education and Fine Arts of Jizakh State pedagogical university.

Резюме

“Технология” дарсларида ўқувчиларнинг креативлик сифатларини самарадорли ривожлантириш кўплаб объектив ва субъектив омиллар таъсирида кечади. Субъектив омиллар орасида “Технология” дарсларини ташкил этишга нисбатан ёндашув ҳам муҳим аҳамиятга эга. Глобал ахборотлашув ҳамда инновацион таълим муҳити таълимий ёндашувлар асосида “Технология” дарсларини ташкил этиш уларнинг самарали кечиши учун имконият яратади. Мақолада таълимий ёндашувлар асосида “Технология” дарсларини ташкил этиш орқали ўқувчиларнинг креативлик сифатларини ривожлантириш муаммоси таҳлил қилинган.

Таянч тушунчалар: креативлик, креативлик сифатлари, ривожлантириш, креативлик сифатларини ривожлантириш, тамойил, креативлик сифатларини ривожлантириш тамойиллари.

Резюме

“Технология” занимается разработкой креативных качеств, способствующих объективному и субъективному развитию моста кечади. Субъективные факторы, определяющие “технологию” во всех организатсиях,

относительно ясны, но не менее важны. Глобальная новость хвалит инновационному образованию образовательная среда на основе "технологии" организована на факультетах этики, управления и педагогики как возможность. В статье на основе доктрины "технологии" анализируются проблемы развития креативных качеств.

Основные понятия: креативность, творческие качества, развитие, развитие творческих качеств, принцип, принципы развития творческих качеств.

Resume

Technologiya is engaged in the development of creative qualities that contribute to the objective and subjective development of the Kechadi bridge. The subjective factors determining "technology" in all organizations are relatively clear, but no less important. Global News in praise of innovative education The educational environment based on "technology" is organized at the faculties of Ethical Learning and Pedagogical as an opportunity. The article analyzes the problems of developing creative qualities based on the doctrine of "technology".

Basic concepts: creativity, creative qualities, development, development of creative qualities, principle, principles of development of creative qualities.

Глобал ахборотлашув ва инновацион таълим муҳити шахс интеллектини ривожлантириш инсон капиталидан самарали фойдаланишнинг асоси эканлигини тасдиқламоқда. Зеро, инсон капиталидан самарали фойдаланиш жамият ривожини таъминлайди. Шу сабабли жаҳон миқёсида шахс интеллектини ривожлантириш, унда танқидий, ижодий ва креатив фикрлаш қобилиятини шакллантириш эҳтиёжи тобора долзарблашмоқда.

“Технология” дарсларида ўқувчиларнинг креативлик сифатларини самарадорли ривожлантиришга қаратилган илмий-педагогик тадқиқотни олиб бориш жараёнида таълим жараёнига нисбатан замонавий ёндашувларни қарор топтиришда Т.А.Азарова [1], Х.Н.Глазков [3], А.В.Ельсов [4],

И.А.Зимняя [5], Е.В.Земсова [5], В.М.Лопаткин [10], М.Мерло-Понти [11], И.Ю.Шабарина [15] каби хорижлик ҳамда Б.С.Абдуллаева [7], Н.А.Муслимов [6; 8], М.Х.Усмонбоева [6-8], Д.М.Сайфуров [8], А.Б.Тўраев [8], З.Т.Раджапова [14] каби Ўзбекистонлик тадқиқотчиларнинг ишлари билан танишиш орқали адабиётлар билан ишлаш ва назарий таҳлил методларидан фойдаланилди.

“Технология” дарсларида ўқувчиларнинг креативлик сифатларини ривожлантиришда самарадорликка эришишда ана шу мақсадга қаратилган педагогик жараённинг қандай ёндашув асосида ташкил этилиши ҳам аҳамиятли саналади. Шу сабабли тадқиқотни олиб боришда “Технология” дарсларида ўқувчиларнинг креативлик сифатларини ривожлантиришда юқори самарадорликка эришиш мақсадида педагогик жараёнга нисбатан инновацион характердаги ёндашувларни қарор топширишга эътибор қаратилди. Муаммонинг назарий ва амалий тавсифидан келиб чиққан ҳолда педагогик жараёнга нисбатан қуйидагича ёндашиш “Технология” дарсларида ўқувчиларнинг креативлик сифатларини ривожлантиришда самарадорликни таъминлайди, деган хулосага келинди:

“Технология” дарсларида ўқувчиларнинг креативлик сифатларини ривожлантиришга бўлган муҳим ёндашувлар

1. Герменевтик ёндашув “Технология” ўқув фанига тааллуқли бўлган тушунчаларнинг маъно, мазмунини ўқувчилар томонидан чуқур англанишини ифодалайди. Кўп ҳолатларда ўқувчилар билимларининг пухта,

чукур бўлмаслиги уларнинг ўқув фанлари ёки умуман, илмий билимлар мазмунини етарлича, тўғри англай олмаслиги билан боғлиқ.

“Технология” дарсларида ўқувчиларнинг креативлик сифатларини ривожлантиришга герменевтик ёндашиш “ўқувчиларда тушунча ва атамаларни тизимлаштириш, маъносини аниқлаштириш ҳамда рефлексив фаолиятни фаоллаштиришга бўлган қобилиятини ривожлантириш; ижодий тафаккурни ўстириш орқали ўқувчиларнинг билиш фаоллигини оширади; коммуникатив компетенцияларни, катта ҳажмдаги ахборотлар билан ишлаш ва матнлар мазмунини талқин қилиш малакаларини шакллантиришга ёрдам беради” [3].

2. Ассотсиатив ёндашув. Мазкур ёндашув креатив ғояларни илгари суриш жараёнида ассотсиатсиялар билан фаол ишланишини англайди. Шунга кўра шахсда креатив тафаккурни ривожлантириш негизини турли, бир-бирига зид ассотсиатсиялар ва улар ўртасида мантиқий бирликни юзага келтириш ташкил этади. Хусусан, креатив тафаккурни ривожлантиришга хизмат қиладиган методлар орасида “Тасодифий ассотсиатсиялар” методи ўзига хос аҳамият касб этади.

“Технология” дарсларида ўқувчиларнинг ўқув-билиш фаоллигини ошириш, уларда креативлик сифатларини ривожлантириш босқичларида ҳам ассотсиатсияларга таяниш асосида бажариладиган ўқув топшириқлардан кенг фойдаланилади. Ўқувчилар томонидан ўқув топшириқларини бажариш чоғида уларда юзага келадиган ассотсиатсиялар “ўқув предметиға оид, мавҳум, психологик ҳамда нореал бўлиши мумкин” [13]. У қандай бўлишидан қатъи назар ассотсиатсия ўқувчиларни креатив фикрлашға ундайди.

3. Визуал-образли ёндашув. Креатив тафаккурнинг муҳим таркибий элементларидан бири – ижодий тасаввур ҳисобланади. Тасаввурнинг ижодий характерға эга, аниқ ва ёрқин бўлиши ўзига хос креатив ғоянинг шаклланишини таъминлайди. Зеро, шахс томонидан ҳар қандай ахборот қабул қилинганда онгда дастлаб воқеликнинг визуал образи пайдо бўлади.

Визуаллик “тасаввурда ихтиёр қилинаётган воқеликни яратиш” [2] бўлиб, у “мақсадга эришишнинг энг кучли қуроли саналади” [2]. Ўз моҳиятига кўра, “визуаллик ҳис қилиш, кўришга имкон беради, М.Мерло-Понтининг фаразига кўра, ҳис кўриш – ўзининг олдига оламини жойлаштириш эмас, бироқ, ўзидан ташқаридаги атроф-муҳит билан уйғунлашишдек туюлади: “визуаллик худди борликнинг барча жиҳатларига кўра чорраҳадаги учрашувидек туюлади” [11]. Бунда энг муҳими образнинг қанчалик яққол акс этишидир. Бинобарин, образнинг аниқлиги шахс томонидан воқелик моҳиятини тўлақонли, етарлича ёритишга имкон беради. Бу эса креатив ғояларни илгари суриш, уларни асослашда муҳим аҳамиятга эга. Шунга кўра “Технология” дарсларида ўқувчилар ўқувчиларнинг креативлик сифатларини ривожлантиришда ўқитувчилар қуйидаги икки жиҳатга эътиборни қаратиши зарур: биринчидан, ўқувчиларда визуал-образли тасаввурни шакллантириш; иккинчидан, ўқувчиларнинг визуал-образли тасаввурларига таянган ҳолда улар томонидан креатив ғояларнинг илгари сурилиши учун зарур педагогик шарт-шароитларни яратиш.

4. Фаолиятли ёндашув. Креатив ғояларнинг шаклланиши у қандай (касбий ёки кундалик (маиший), ақлий ёки жисмоний, ижодий ёки амалий, ўқув ёки ишлаб чиқариш) бўлишидан қатъи назар бевосита шахснинг фаолияти билан боғлиқдир. “Фаолиятли ёндашув – шахснинг онгини ҳамда яхлит ҳолда унинг ўзини ҳам шакллантиришга йўналтирилган фаолияти жараёни” бўлиб, айнан “фаолият орқали ҳамда фаолият жараёнида шахс айнан қандай бўлса, шундай шаклланади, унинг ўз-ўзини ривожлантириш ва ўз-ўзини такомиллаштириши” содир бўлади [15]. Бундан англанадики, креативлик барча соҳалар ва йўналишларда ҳам шахсга хос аҳамиятли сифат бўлиб, унинг ривожланганлик даражаси фаолият самарадорлигини таъминлашга хизмат қилади. “Фаолият орқали таълим олиш” концепсияси дастлаб америкалик тадқиқотчи Ж.Дьюи томонидан таклиф этилган бўлиб, унда фаолиятли ёндашувнинг қуйидаги асосий тамойиллари таклиф

килинган: ўқувчиларнинг қизиқишларини ҳисобга олиш; фикрлар ва ҳаракатлар таълими асосида ўқиш; англаш ва билиш қийинчиликларни бартараф этишнинг натижаси; эркин ижодий иш ва ўзаро ҳамкорлик” [15].

“Технология” дарсларида ўқувчиларнинг креативлик сифатларини ривожлантиришнинг фаолиятли ёндашув асосида ташкил этилиши бу жараённинг асосий субъектлари таълим олувчилар бўлиб, уларнинг ўқув-билиш фаоллиги ўқув материални ўзлаштириш, назорат топшириқларини мустақил бажариш, кичик ёки катта гуруҳларда лойиҳаларни тайёрлаш, уларни муҳокама ва тақдим этиш, шунингдек, вақти-вақти билан рефлексив таҳлил асосида ўзаро ҳамда индивидуал равишда фаолият натижасини баҳолаш имкониятига эгалликларини англатади. Бу вазиятда ўқитувчининг дарсдаги иштироки тўғрисида (йўналтириш, зарур ўринларда маслаҳатлар бериш ва йўл-йўриқ кўрсатиш, ўқувчилар фаолиятини назорат қилиш ва баҳолаш)дан иборат бўлади. Натижада ўқувчилар “ўқув-билиш фаолиятининг барча компонентларини: мақсадни қўйиш, дастурлаш (лойиҳалаш), режалаштириш, назорат ва ўз-ўзини назорат, баҳолаш ҳамда ўз-ўзини баҳолаш” малакаларини ўзлаштиради [15].

5. Муаммоли ёндашув. Замонавий ўқитишда муаммоли таълим технологияларини фаол қўллашга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Ушбу технологияларининг асосини муаммоли таълим ташкил этади. Муаммоли таълим шахсда “ижодий изланиш, кичик тадқиқотларни амалга ошириш, муайян фаразларни илгари суриш, натижаларни асослаш, маълум ҳулосаларга келиш каби кўникма ва малакаларни шакллантиришга йўналтирилган таълим” [6] бўлиб, ушбу таълимнинг асосини эса “муаммо (юн. “тўсиқ”, “қийинчилик”) ёки муаммоли вазият ташкил этиб, муаммоли таълим технологиялари уларнинг ечимини топишга хизмат қилади” [6].

“Технология” дарсларида ўқувчиларни муаммоли топшириқларни ҳал қилишга жалб этиш уларда креатив сифатларини самарали ривожлантиради. Ўқувчиларни муаммоли топшириқларни ҳал қилишга жалб этишда “Тайёр

маҳсулотни янги деталлар билан бойитинг”, “Миллий ва замонавий қарашлар уйғунлиги асосида уй жиҳозини тайёрланг”, “Иккиламчи материаллардан ўзига креатив маҳсулотни яратиш тўғрисида ўйлаб кўринг”, “Тез ва осон тайёрланадиган ўзига хос парҳез таомини тайёрланг”, “Мобил телефонларнинг ток қабул қилгичларини ихчам, йиғинчоқ ҳолда сақлаш мумкин бўлган содда, аммо чиройли кўринишга эга бўлган жиҳозни тайёрланг”, “Иккиламчи материаллардан пайпоқларни тартибли, қулай жойлаштириш мумкин бўлган оригинал жиҳозни ясанг”, “Қирқим материаллардан ёстиқ жилд тайёрланг”, “Қирқим материаллардан ўзига хос чойнакпўшт тайёрланг”, “Қирқим материаллардан дизайни ўзига хос бўлган елпиғич тайёрланг” каби топшириқлар ўқувчиларни изланишга ундайди.

6. Технологик ёндашув. Луғавий жиҳатдан “технология” тушунчаси (юнон. “течне”, “логос”) маҳорат (санъат) ҳамда таълимот (тушунча), демак, “маҳорат тўғрисидаги таълимот” [7, 8] маъносини англатади. Когнитив жиҳатдан эса ушбу тушунча “муайян (ишлаб чиқариш, ижтимоий, иқтисодий ва бошқа) жараёнларнинг юксак маҳорат, санъат даражасида ташкил этилиши” [7, 8] деган мазмунни ёритишга хизмат қилади. Ўқитишга нисбатан технологик ёндашув эса “ўқув жараёнини бошқаришнинг ҳамда қўйилган ўқув мақсадларига эришишни кафолатловчи аниқ, реал воситаси” [1] сифатида “турли соҳаларни ҳамда таълимий, педагогик, ижтимоий борлиқнинг хусусиятларини концептуал ва лойиҳавий ўзлаштиришда янги имкониятларни яратади ва қуйидагиларни таъминлайди: катта аниқлик билан натижаларни олдиндан айтиш ҳамда педагогик жараёнларни бошқариш; илмий асосда таҳлил қилиш ва тизимлаштириш орқали амалий тажрибага эга бўлиш ва ундан фойдаланиш; таълимий ва ижтимоий-тарбиявий масалаларни мажмуавий ҳал қилиш; шахсга салбий омилларнинг таъсирини камайтириш; ихтиёрида захираларга эга бўлган ҳолда улардан самарали фойдаланиш; юзага келган ижтимоий-педагогик муаммоларни ҳал қилиш учун янада самарали янги технология ва моделларни танлаш ва ишлаб чиқиш” [1].

“Технология” дарсларида муаммоли, интерфаол, инновацион, лойиха, компьютер, ҳамкорлик таълими технологияларини мақсадли қўллаш орқали ўқувчиларни биргаликда, ўзаро ҳамкорликда ишлашга жалб этиш улар томонидан креатив лойиҳаларнинг яратилиши, муаммоли вазиятларнинг ҳал қилиниши учун қулай шароитни юзага келтиради. Интерфаол методлар ўқувчилар томонидан ўқув топшириқларини бир неча муқобил вариантлар бўйича ечимга эга бўлишини таъминлаш асосида бажарилишига ёрдам беради.

7. Интерфаол ёндашув. Замонавий педагогиканинг тарқбий асосларидан яна бири – интерфаол таълим саналади. “Интерфаол таълим (ингл. “интераст”, рус. “интерактив”; “интер” – ўзаро, “аст” – ҳаракат қилмоқ) – талабаларнинг билим, кўникма, малака ва муайян ахлоқий сифатларни ўзлаштириш йўлидаги ўзаро ҳаракатини ташкил этишга асосланувчи таълим” [8] бўлиб, у бир қатор афзалликларга эга. Хусусан, интерфаол таълим моҳиятига кўра “ўқитиш жараёнининг асосий иштирокчилари – ўқитувчи, талаба ва талабалар гуруҳи ўртасида юзага келадиган ҳамкорлик, қизғин баҳс-мунозалар, ўзаро фикр алмашиш имкониятига эгалик асосида ташкил этилади, уларда эркин фикрлаш, шахсий қарашларини иккиланмай баён этиш, муаммоли вазиятларда ечимларни биргаликда излаш, ўқув материалларини ўзлаштиришда талабаларнинг ўзаро яқинликларини юзага келтириш, “ўқитувчи – талаба – талабалар гуруҳи”нинг ўзаро бир-бирларини ҳурмат қилишлари, тушунишлари ва қўллаб-қувватлашлари, самимий муносабатда бўлишлари, руҳий бирликка эришишлари кабилар билан тавсифланади” [8].

Электрон манбалардан бирида “интерфаол ёндашув” тушунчаси олий таълим, бўлажак инглиз тили мутахассислари мисолида қуйидагича тавсифланади: “мутахассиснинг фаолиятнинг интерфаол шаклларида фойдаланиш орқали инглиз тилини ўқитишдаги касбий вазифаларни ҳал қилиш қобилиятини белгилаб берувчи касбий компетентлигини

шакллантиришга кўмаклашиш” [9]. Шундан келиб чиққан ҳолда айтиш мумкинки, “Технология” дарсларида ўқувчиларнинг креативлик сифатларини ривожлантиришга нисбатан интерфаол ёндашув ўқитиш жараёнига интерфаол методлар (“Ақлий ҳужум”, “Олтита рангли қалпоқча”, “Синергетика”, “Морфологик кути”, “Синовлар ва хатолар” (ёки “Вариантларни танлаш”), “Идрок харитаси”), “Тасодифий ассотсиациялар” методлари), Э.П.Торренснинг “Тугалланмаган расмлар” тести)нинг самарали татбиқ этилиши, ўқувчиларнинг ўқув материални биргаликда, ўзаро ҳаракат асосида ўзлаштириши, ўқув топшириқларини уларнинг мураккаблигига кўра жуфтликда, кичик ёки катта гуруҳларда бажаришда ақс этади.

8. Полилогик ёндашув. Инновацион таълим муҳитида ўқитишни таълим олувчиларнинг биргаликда, ўзаро ҳаракати асосида ташкил этиш педагогик жараённинг сифатини яхшилаш, самарадорлигини оширишнинг муҳим шартларидан бирига айланди. Ўқувчилар ўқув-билиш фаолиятини ташкил этишга технологик ёндашиш ўқувчи – ўқувчи, ўқувчи – ўқувчилар гуруҳи, ўқувчи – ахборот-коммуникатсион технологиялар ўртасида ўзаро таълимий ҳамкорликни қарор топтиришга хизмат қилаётган бўлса, полилогик ёндашув ўқув топшириқларининг ечими юзасидан илгари сурилаётган ғояларни жуфтлик, кичик ва катта гуруҳда муҳокама қилиш, асослаш, бошқа гуруҳларга тақдим этиш, индивидуал ва жамоавий тарзда натижаларни рефлексив таҳлил қилиш ва баҳолашга ёрдам беради. Полилог “нутқнинг табиий оғзаки шакли”, “бир неча шахслар ўртасидаги суҳбат” [12] бўлиб, ўз моҳиятига кўра “бир неча нафар сўзловчи қандайдир мавзу (сиёсий воқелик, спектакль, бадиий асар, спорт ва шу кабилар)ни муҳокама қилади” [12]. Одатда полилог “диалогга қарши қўйилмайди. Ҳар иккиси учун ҳам хос бўлган умумий ва асосий жиҳат – сўзловчилар ва тингловчиларнинг навбат алмашиши саналади. Сўзловчилар сони (икки нафардан ортиқ бўлиши) ушбу жиҳатга таъсир кўрсатмайди” [12].

“Технология” дарсларида полилогик ёндашув ўқувчилар томонидан ўқув топшириқларини бажариш, муаммоли вазиятларни таҳлил қилиш, креатив лойиҳаларни тайёрлаш, уларни тақдим этиш ва баҳолаш жараёнида яққол кўзга ташланади. Зеро, ечим, қарорларнинг қанчалик тўғри, оқилона, лойиҳаларнинг ўзига хос, амалий қийматга эга эканлиги муҳокама жараёнида ойдинлашади.

9. Ҳиссий-психологик ёндашув. Мазкур ёндашув қуйидаги ҳолатларни ифодалайди: биринчидан, ўқувчиларга бериладиган ўқув топшириқларининг уларнинг ёш ва психологик имкониятларига мос келиши; иккинчидан, ўқувчиларнинг ўқув топшириқларини бажариш, лойиҳаларни тайёрлаш, уларни мазмун, дизайн, амалий қиймати нуқтаи назардан муҳокама қилиш ва тақдим этиш жараёнида ўқувчиларнинг бир-бирларини кўллаб-қувватлай олиши, бошқаларнинг фикрига нисбатан ҳурмат кўрсатиши, тенгдошларини руҳлантира олиши, самарали натижани кўлга киритишга бўлган ишонч ҳиссига эгалликни намоён қила билиши; учинчидан, ўқувчилар томонидан илгари сурилган креатив ғоялар, тайёрланган креатив маҳсулотларнинг ижтимоий субъектларнинг сезги ҳамда ҳиссиётларига таъсирининг инобатга олиниши; тўртинчидан, илгари сурилган креатив ғоялар, тайёрланган креатив маҳсулотларнинг ўқувчиларни ҳиссий, ахлоқий жиҳатдан тарбиялашга хизмат қилиши.

10. Ижодий ёндашув. Ушбу ёндашув, биринчидан, ўқувчилар томонидан “бадий мазмунга эга ахборотларни идрок қилиш ва ижод маҳсулотларининг жамият ижтимоий онгига” [14] ижобий таъсирини таъминлаш; иккинчидан, креатив лойиҳаларни тайёрлашга ҳиссий ёндашиш; учинчидан, ўқувчилар томонидан илгари сурилаётган креатив ғоялар, тайёрланаётган маҳсулотларнинг бадий-ҳиссий мазмунга эга бўлиш заруриятини ифодалайди.

“Технология” дарсларини ташкил этишга ижодий ёндашиш ўқувчиларнинг ижодий қобилиятини ҳам ривожлантиришга ёрдам беради.

Индивидуал-психологик хусусият сифатида “шахснинг ҳиссий кечинмаларни тўлақонли ифодалашни тақозо этувчи ижодий характердаги у ёки бу фаолиятни бажариш кўникма, малакаларини ҳеч бир қийинчиликсиз ўзлаштириши, улар ёрдамида фаолиятни тез, осон, сифатли ва самарали бажаришини аниқлашувчи” [14] ижодий қобилият креативликнинг муҳим таркибий асосларидан бири саналади.

Шу сабабли “Технология” дарсларида ўқувчиларнинг креативлик сифатларини ривожлантиришда уларнинг ижодий қобилиятга эгалликларини ҳам инобатга олиш, креатив маҳсулотларнинг бадиий-ҳиссий хусусият касб этишини таъминлашга эътибор қаратиш мақсадга мувофиқ саналади. “Технология” дарсларида ўқувчиларнинг креативлик сифатларга эгаллиги улар томонидан новербал креатив маҳсулотларда композитсия уйғунлиги, рангларнинг ўзаро мутаносиблиги, образли, фазовий тафаккур имкониятларидан фойдаланганлик, эскиз, расм, бўртма шаклларнинг ўринли қўлланилганлиги каби ҳолатларда яққол акс этади.

11. Интегратив ёндашув. Мазкур ёндашув асосида интегратсия ётади. “Интегратсия” тушунчаси луғавий жиҳатдан икки хил маънони аниқлатади: 1) айрим қисмларнинг, элементларнинг боғлиқлик ҳолатини, уларни қўшиб бирлаштиришни ифодаловчи тушунча; 2) фанларнинг яқинлашиши ва ўзаро боғланиш жараёни” [16]. Тадқиқотчилар “интегратив ёндашув” тушунчасини шарҳлашга турлича ёндашади. Масалан, И.А.Зимняя ҳамда Е.В.Земсова “ёнг камида битта умумий жиҳат билан ўзаро боғланган объектлар, ҳодисалар, жараёнлар мажмуини яхлит тақдим этилиши бўлиб, бунинг натижасида уларга хос янги сифат яратилади” [5] дея эътироф этган бўлсалар, В.М.Лопаткин интегратив ёндашувни “дунё манзарасининг яхлит акс эттирувчи, шахснинг назарий ва амалий вазифаларни ҳал қилишга ёрдам берадиган қобилиятини ривожлантиришни таъминловчи восита” [10].

“Технология” дарсларида ўқувчиларнинг креатив сифатларини ривожлантиришга нисбатан интегратив ёндашиш ўқув фанлари, ўқув

фанининг мавзулари, педагогика, психология, методика ва “Технология” фанлари, ўқувчилар ҳамда ўқувчининг шахсий, психологик қобилиятлари ўртасидаги ўзаро алоқадорлик ва боғлиқликни ифодалайди. Зеро, “педагогик ва методик билимларнинг ўқув фани асослари билан интеграциялашуви” [4] кутилган натижаларни қисқа муддатларда қўлга киритишга ёрдам беради.

12. Рефлексив ёндашув. Мазкур ёндашув “ўз иш фаолияти натижаларини мустақил, таҳлилий баҳолаш малакаларига эга бўлишларига эришиш мақсадга мувофиқлигини англатади. Ўқувчилар ўз фаолияти натижаларини, ижодий маҳсулотларни мустақил равишда рефлексив баҳолаш экан, эришилган ютуқлар омилини англаш, йўл қўйилган хато, камчиликларнинг сабабларидан хабар бўлиш, келгуси фаолиятда уларнинг такрорланишига йўл қўймаслик тўғрисидаги хулосага келиш ва амалий чораларни кўриш имкониятига эга бўлади” [14]. Шу боис “Технология” дарсларида ўқувчиларнинг креативлик сифатларини ривожлантиришга рефлексив ёндашув амалий натижаларнинг қўлга киритилишини таъминлайди.

Герменевтик, визуал-образли, фаолиятли, муаммоли, интерфаол, полилогик, технологик, ҳиссий-психологик, ижодий ёндашув, танқидий, интергратив, рефлексив ёндашув “Технология” дарсларини қизиқарли, самарали ташкил этилишини таъминлаш билан бирга сифат кўрсаткичларини ҳам оширади. Илмий-педагогик тажрибани ташкил этиш, ўқувчилар фаолиятини кузатиш, таълим олувчиларнинг билим, кўникма, малакалари ҳамда креатив сифатларга эгаллик даражасини белгиловчи кўрсаткичларни таҳлил қилиш асосида юқоридаги хулосага келинди.

Шундай қилиб, шахс креативлиги у томонидан ташкил этиладиган фаолиятнинг самарадорлигини оширибгина қолмай, унинг узоқ йиллар давомида ўз долзарблигини йўқотмаслик, амалий қийматини пасаймаслигини таъминлайди. Фаолият мазмунининг янги ғоялар билан бойитилиши, инновацион таркибий қисмлар билан тўлдирилиши уни ташкил этаётган

шахс учун ҳам, атрофдагилар учун ҳам бирдек қизиқарли, завкли бўлишига ёрдам беради. Ўз фаолиятини ана шу тарзда йўлга қўйишга эриша олган шахс бозор муносабатлари шароитидаги мураккаб, кучли рақобатга бардошли бўла олади. Шу сабабли умумий ўрта таълим мактабларида ўқувчиларда креатив сифатларини шакллантириш, уни изчил ривожлантириб бориш меҳнат бозорида ўз ўрнига эга бўлишига ёрдам бериш билан бирга соҳанинг ривожланишига ҳам замин яратади. Герменевтик, визуал-образли, фаолиятли, муаммоли, интерфаол, полилогик, технологик, ҳиссий-психологик, ижодий ёндашув, танқидий, интергратив, рефлексив ёндашув “Технология” дарсларида ўқувчиларнинг креативлик сифатларини ривожлантириш самарадорлигини кафолатлайди.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Азарова Т.А. Технологический подход в образовании // [хтпс://workс. доклад.ру/view/сГФ41Оф8ХҚМ.хтмл](https://workс. доклад.ру/view/сГФ41Оф8ХҚМ.хтмл)
2. Визуализация: правила и ошибки // [хтп://www.единство-гомел.бй/индекс.пхп/2013-03-26-09-02-06/395-2013-08-03-08-42-50.хтмл](http://www.единство-гомел.бй/индекс.пхп/2013-03-26-09-02-06/395-2013-08-03-08-42-50.хтмл).
3. Глазков Х.Н. Герменевтический подход в обучении пониманию прочитанного обучающихся общеобразовательных школ // Педагогика сегодня: проблемы и решения. Мат. ИИИ Маждунар.науч.конф. – Казань: Молодой ученый, 2018. – С. 13.
4. Ельсов А.В. Интегративный подход как теоретическая основа осуществления школьного физического эксперимента / Монография. – Рязань: Рязанский ГУ им. С.А.Есенина.2007. – С. 17.
5. Зимняя И.А., Земсова Е.В. Интегративный подход к отсенке единой сотсиально-профессиональной компетентности выпускников вузов // Ж. Высшее образование сегодня. – М.: 2008. № 5. – С. 17.
6. “Инновацион таълим технологиялари ва педагогик компетентлик” модули бўйича ўқув-услугий мажмуа. – Т.: ТДПУ хузуридаги ПКҚТМО Тармоқ маркази, 2016. – 51-76-б.

7. Инновацион таълим технологиялари ва педагогик компетентлик / Ўқув қўлл. Б.Абдуллаева ва бошқ. – Т.: “Наврўз” нашриёти, 2015. – 256 б.
8. Инновацион таълим технологиялари / Н.А.Муслимов, М.Ҳ.Усмонбоева, Д.М.Сайфуров, А.Б.Тўраев. – Т.: “Сано-стандарт”, 2015. – 150 б.
9. Интерактивный подход в обучении иностранному языку // [хтпс://www.sgu.ru/структуре/фи/соурсес/бачелор-иностранний-язык/интерактивный-подход-в-обучении-иностранному-языку](http://www.sgu.ru/структуре/фи/соурсес/бачелор-иностранний-язык/интерактивный-подход-в-обучении-иностранному-языку)
10. Лопаткин В.М. Интегративные тенденции в развитии образовательных систем: международный и российский опыт // Вестник Томского ГПУа. – Томск: 2004. -№ 6. – С. 159.
11. Мерло-Понти М. Око и дух // Французская философия и эстетика XX века. – М.: Искусство, 1995. – С. 54.
12. Монолог, диалог, полилог как формы речи // [хтпс://рустуторс.ру/стилистика/1610-монолог-диалог-полилог.хтмл](http://рустуторс.ру/стилистика/1610-монолог-диалог-полилог.хтмл)
13. Образно-ассотсиативный подход к проектированию костюма // [хтпс://студбоокс.нет/1277840/педагогика/образно_ассотсиативный_проектированию_костюма](http://студбоокс.нет/1277840/педагогика/образно_ассотсиативный_проектированию_костюма).
14. Раджапова З.Т. Дизайн тўгаракларида ўқувчилар ижодий қобилятини ривожлантиришнинг методик асосларини такомиллаштириш: пед. фан.бўйича. фалс.докт. ... дис.автореф. – Т.: 2020. – 175 б.
15. Шабарина И.Ю. Деятельностный подход в образовании // [хтпс://www.информио.ру/публикации/ид3555/Деятельностный-подход-в-образовании](http://www.информио.ру/публикации/ид3555/Деятельностный-подход-в-образовании)
16. Ўзбек тилининг изоҳли луғати. Е – М / Иккинчи жилд. 5 жилдли. А.Мадвалиевнинг таҳрири остида. Таҳрир ҳайъати: Э.Бегматов ва бошқ. – Т.: “Ўзбекистон миллий энциклопедияси” Давлат илмий нашриёти, 2006. – 216-б.